

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Білявський Г. О. Основи екології : [навч. посіб.] / Г. О. Білявський. – К. : Либідь, 2006. – 408 с.
2. Туниця Т. Ю. Економічна політика збалансованого природокористування у кон-тексті глобалізаційних процесів / Т. Ю. Туниця // науковий вісник. – 2007. – Вип. 17.7. – С. 118–126.
3. Туниця Т. Ю. Збалансоване природокористування: національний і міжнародний контекст : [підручник] / Т. Ю. Туниця. – К. : Знання, 2008. – 300с.
4. http://pmk.fpm.kpi.ua/ahive_2010/04ANALIZ%20METHODIV%20MODEL YU V A NNYA%20EKOLOGICHNOGO%20SEREDOVYSCHA.pdf
5. Paul-Marie Boulanger. Models for policy-making in sustainable development: the state of the art and perspectives for research // Ecological Economics. Volume 55, Issue 3, 15 November 2005, Pages 337-350.
6. Кульчицький Я. В. Цивілізаційний підхід до порівняння сучасних еколого-економічних систем / Я. В. Кульчицький // Науковий вісник НЛТУ України : зб. науково-технічних праць. - Львів : НЛТУ України, 2005. - Вип. 15.3. - С. 175-179.
7. Критерії результативності та проведення моніторингу загальнодержавної програми сталого розвитку сільських територій до 2020 року : [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://170820.minagro.web.hosting-test.net/page/?9695>.
8. Грановська Л.М. Еколого-збалансоване природокористування в умовах поліфункціональності територій [монографія] / Л.М.Грановська. – Херсон: Видавництво ХДУ. – 2009, 414 с.

УДК 331.101.38**ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ
ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ**

Прохорчук С.В. - к.е.н., доцент,
Міжнародний університет бізнесу і права, м. Херсон

У статті досліджено методологічні аспекти процесу формування механізмів управління інноваційною діяльністю суб'єктів господарювання, конкретизовано його зміст та складові. Визначено основне наповнення підмеханізмів, які утворюють загальну систему управління інноваційною діяльністю. Запропоновано підхід до формування механізму управління інноваційною діяльністю.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційний процес, інноваційний потенціал, інноваційна політика, механізм управління.

Прохорчук С.В. Формирование механизмов управления инновационной деятельностью

В статье исследованы методологические аспекты процесса формирования механизмов управления инновационной деятельностью субъектов хозяйствования, конкретизированы его содержание и составляющие. Определено основное наполнение подмеханизмов, которые образуют общую систему управления

инновационной деятельностью. Предложен подход к формированию механизма управления инновационной деятельностью.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновационный процесс, инновационный потенциал, инновационная политика, механизм управления.

Prokhorchuk S.V. Formation of mechanisms of management of innovative activity

The article investigates methodological aspects of the process of forming the mechanisms of management of innovative activity of economic entities, specifies its content and components. It reveals the main content of submechanisms that form a general system of management of innovative activity. The article features a rational approach to the formation of the mechanism of management of innovative activity.

Key words: innovative activity, innovation process, innovation potential, innovation policy, management mechanism.

Постановка проблеми. Розв'язання проблем економічної стабілізації та забезпечення сталого розвитку України безпосередньо пов'язане з формуванням активної інноваційної діяльності, розробкою та реалізацією інноваційних стратегій як на макроекономічному рівні, так і на рівні окремих суб'єктів господарювання - підприємств. Прискорена інтеграція України у світове співтовариство потребує одночасного взаємоузгодження досить великої кількості економічних явищ та процесів (реорганізації виробництва, залучення інвестицій, прийняття нових та удосконалення чинних законів у сфері економіки, зменшення податкового навантаження тощо). Невід'ємною частиною зазначених процесів є розвиток інноваційної діяльності, який стає можливим тільки за умови своєчасного та збалансованого виконання управлінських дій. У свою чергу, управління інноваційною діяльністю - це складний і багатофакторний процес, який у нашій країні ще не є ефективним. Створення ефективного механізму управління інноваційною діяльністю є однією із актуальних проблем сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам вибору механізмів та інструментів управління інноваційною діяльністю приділяли увагу як вітчизняні вчені: О.Білорус, Д.Богиня, А.Гальчинський, В. Геєць, Н. Гончарова, Г.Добров, М.Долішній, А.Коренной, А.Поручник, В.Семиноженко, В.Філіпченко та ін., так і іноземні вчені – Г. Бакош, І. Балабанов, Р. Блейк і Дж. Моутон та ін. Незважаючи на наукову значущість робіт зазначених авторів, питання про системні елементи механізмів управління інноваціями не досліджені в повній мірі.

Постановка завдань. На основі викладеного можна сформулювати завдання, які полягають у дослідженні процесу формування механізму управління інноваційною діяльністю суб'єктів господарювання; конкретизації його змісту та складових; визначенні підмеханізмів, які утворюють загальну систему управління інноваційною діяльністю; обґрунтуванню підходів до формування механізму управління інноваційною діяльністю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для запуску механізмів розробки та впровадження інновацій необхідна відповідна концентрація інтелектуальних, матеріальних і фінансових ресурсів, їх ефективна комбінація в часі і просторі. Сукупність усіх доступних для господарюючого суб'єкта економічних ресурсів (земля, праця, капітал, підприємницькі здібності людини) визначає основу його потенціалу.

Світова практика пропонує широкий спектр економічних інструментів науково-технічної, інноваційної та промислової політики, за допомогою яких можна управляти інноваційним процесом в економічних системах. У рамках даного дослідження особливий інтерес представляє вивчення інноваційних механізмів на мікрорівні.

Слід уточнити деякі поняття і виділити ряд додаткових механізмів управління інноваціями, здійснюваного на рівні підприємств. Грунтуючись на визначенні, запропонованому вченими, під інноваційним механізмом будемо розуміти організаційно-економічну форму здійснення інноваційної діяльності і сприяння її проведенню, пошуку інноваційних рішень, а також важелі стимулювання і регулювання цієї діяльності [1, с.243].

Дослідження проблем формування механізмів управління інноваційною діяльністю логічно розпочати з аналізу і систематизації змісту понять «управління» і «механізм», виходячи з їх суті і цілей. Так, з погляду більшості вчених суть управління полягає в сукупності дій; у деяких випадках під «управлінням» розуміють циклічний процес [2, с.80]; а в інших – функцію організованих систем. Причина таких відмінностей полягає в різноманітності сфер використання даного поняття. У загальному випадку, у прив'язці до сфери економіки, управління передбачає наявність єдиної системи дій з планування, організації, мотивації, контролю і регулювання процесів господарювання шляхом взаємозв'язку цих функцій і їх безперервного впливу на керований об'єкт.

На наш погляд слід розрізнити два терміни, що зв'язують інновації та управління: «інноваційне управління» та «управління інноваціями». Незважаючи на їх схожість, вони стосуються двох різних аспектів управління. Перший термін може бути віднесений до області власне управління підприємством за допомогою нових підходів, що застосовуються керівництвом для вирішення завдань, що стоять перед різними підрозділами, групами колективів. Об'єктом управління в даному випадку виступає підприємство і його складові частини. У такому випадку ми маємо на увазі інноваційний менеджмент, тобто менеджмент, переважно спрямований на підвищення ефективності функціонування та розвитку підприємства. Термін «управління інноваціями» пов'язаний з «адаптацією» власне інновацій (інноваційних процесів, діяльності, змін), передбачає комплекс заходів щодо стимулювання інноваційних ідей та реалізації їх в рамках виробничих, сервісних та інших процесів на підприємстві. Об'єктом управління виступають інноваційні ідеї, розробки, нові продукти, персонал і його потенціал і т.д. [3, с.530].

При такому підході система механізмів управління інноваціями може бути представлена наступними групами: механізмами організації інноваційної діяльності; розробки та впровадження інновацій; фінансування інноваційної діяльності; мотиваційні та стимулюючі інноваційні механізми; механізми технологічного трансферу; інтелектуальної власності; механізми планування інноваційних заходів та контролю; механізми взаємодії учасників інноваційного процесу. Розглянемо деякі з них.

До групи механізмів розробки та впровадження інновацій можна включити механізми пошуку інноваційних рішень, механізми розробки і впрова-

дження. Механізми пошуку спрямовані на генерацію нових ідей, технічних рішень і т.д. Можна виділити три шляхи пошуку ідей: розробка нових ідей (генерування ідей); критичний перегляд і модифікація відомих проблемних рішень або певних варіантів рішень; пошук вже працюючих загальних або приватних рішень (використання відомого науково-технічного досвіду і знання, придбання ліцензій). Всі ідеї і розробки можуть відрізнятися в залежності від витрат часу і фінансів для їх реалізації.

Для запуску механізмів розробки та впровадження інновацій необхідна відповідна концентрація інтелектуальних, матеріальних і фінансових ресурсів, їх ефективна комбінація в часі і просторі. Сукупність усіх доступних для господарюючого суб'єкта економічних ресурсів (земля, праця, капітал, підприємницькі здібності людини) визначає основу його потенціалу. У підходах до визначення інноваційного потенціалу можна виділити ряд спільних моментів. У структурі інноваційного капіталу виділяють сукупності ресурсів, необхідних для ефективного здійснення інноваційної діяльності.

При визначенні інноваційного потенціалу підприємства необхідно оцінювати не тільки можливості інноваційної сфери, а й аналізувати достатність ресурсів для поточного виробництва, фінансово-економічного забезпечення виробництва. Крім ресурсної складової в сучасній економічній теорії підкреслюють визначальне значення блоку управління. Інноваційний потенціал пов'язують з рівнем розвитку таких його функцій як виробництво, маркетинг, дослідження і розробки, матеріально-технічне постачання, а також стратегії конкурентної боротьби, які застосовує підприємство. Інноваційний потенціал розглядають в єдності з інноваційною інфраструктурою та інноваційної культурою підприємства [4].

Грунтуючись на наведених основних ідеях, можна визначити інноваційний потенціал як здатність розглянутого об'єкта реального сектора забезпечити достатню ступінь оновлення факторів виробництва, їх комбінацій в технологічному процесі випущеного продукту, організаційно-управлінських структур та корпоративної культури.

В системі механізмів стимулювання і мотивації слід виділити внутрішні і зовнішні складові. Зовнішнє стимулювання припускає створення умов, в яких здійснення інноваційної діяльності буде вигідним (прибутковим). Основними важелями зовнішнього (державного) стимулювання можуть бути: введення податкових пільг; субсидування частини відсоткових ставок за кредитами на наукові розробки та дослідження; поліпшення середовища функціонування бізнесу; підвищення ефективності суспільних інститутів і державного апарату; децентралізація державної підтримки, формування мережі «інститутів розвитку»; підтримка в галузі навчання персоналу, сприяння сертифікації продукції; надання бізнесу науково-технічної інформації та результатів НДДКР; підтримка не окремих підприємств, а груп галузевих асоціацій; формування інноваційних кластерів, де можливе спільне навчання і ефективний обмін кращим досвідом між малими, середніми та великими підприємствами.

Внутрішнє стимулювання припускає створення сприятливих умов всередині підприємства з метою розвитку інноваційних здібностей працівників. Сприятлива для інновацій організація повинна підтримувати творчі процеси і забезпечувати можливості для реалізації позитивно оцінених ідей аж до успі-

шого впровадження. Елементами внутрішньої мотивації і стимулювання виступають: позиція і поведінка керівників, кадрова політика, організація інформаційних і комунікаційних процесів, фінансове стимулювання, розвиток фірмової культури та внутрішнє навчання [5, с.9].

В якості наступного елемента інноваційного механізму управління можна назвати механізм технологічного трансферу. Це передача технологій, розроблених у державному та підприємницькому секторах. На виробничих підприємствах (особливо середніх і малих) сфера досліджень як правило обмежується розробками, а фундаментальні та прикладні дослідження можуть бути передані за допомогою технологічного трансферу. Зовнішніми джерелами знань в даному випадку можуть виступати: обмін науково-технічною інформацією шляхом участі у конференціях, ярмарках; трансфер знань завдяки прийняттю на роботу співробітників зі спеціальною підготовкою, випускників університетів; спільні дослідження з іншими підприємствами; придбання патентів і ліцензій для використання в спеціальному проекті; кооперація в розробках.

Найбільш значущі вимоги до механізму інтелектуальної власності в рамках підприємства - це: низьковитратні процеси патентування; можливість вільної покупки ліцензії для організації виробництва нових продуктів і технологій; забезпечення законодавчого захисту прав власності на інтелектуальний продукт. До вищезгаданих механізмів на наш погляд необхідно додати механізми планування і контролю внутрішньої інноваційної діяльності підприємства, а також механізм взаємодії учасників інноваційного процесу. При аналізі взаємодії учасників інноваційного процесу важливі наступні моменти: сукупність формальних і неформальних правил, що регулюють взаємодію; ступінь участі в ініціюванні, розробці, реалізації проектів і програм; ступінь зацікавленості і спрямованість інтересів різних учасників у процесі впровадження інновацій; розподіл функцій контролю та оцінки результатів, соціальний ефект інновацій.

Підтримуємо думку вчених, які вважають, що організаційно-економічний механізм необхідно сприймати як динамічну і відкриту систему, що враховує сукупність внутрішніх і зовнішніх факторів, тому що інноваційна діяльність може гальмуватися чи обмежуватися різними впливами і факторами. Виходячи з цього, можна сформулювати його основні функції (рис.1.1) [6, с.90].

На нашу думку, формування саме таких механізмів, здатних значно активізувати інноваційну активність АПК в умовах глобалізаційних та євроінтеграційних викликів і є одним з першочергових наукових завдань.

Крім того, під організаційно-економічним механізмом управління інноваціями АПК слід розуміти єдину систему забезпечення взаємозв'язаної діяльності функціональних підрозділів інноваційного проекту в рамках встановленої організаційної структури управління, ефективного планування інноваційної програми і оптимальний розподіл ресурсів відповідно до обраного критерію оптимальності.

В цілому за структурою організаційно-економічний механізм управління інноваційною діяльністю може бути поданий як ряд рівнів, що у своїй сукупності утворюють комплексну систему функціональних зв'язків між

об'єктами, суб'єктами, засобами, методами та іншими складовими інноваційної діяльності і може використовуватися для досягнення широкого спектра стратегічних цілей підприємств АПК.

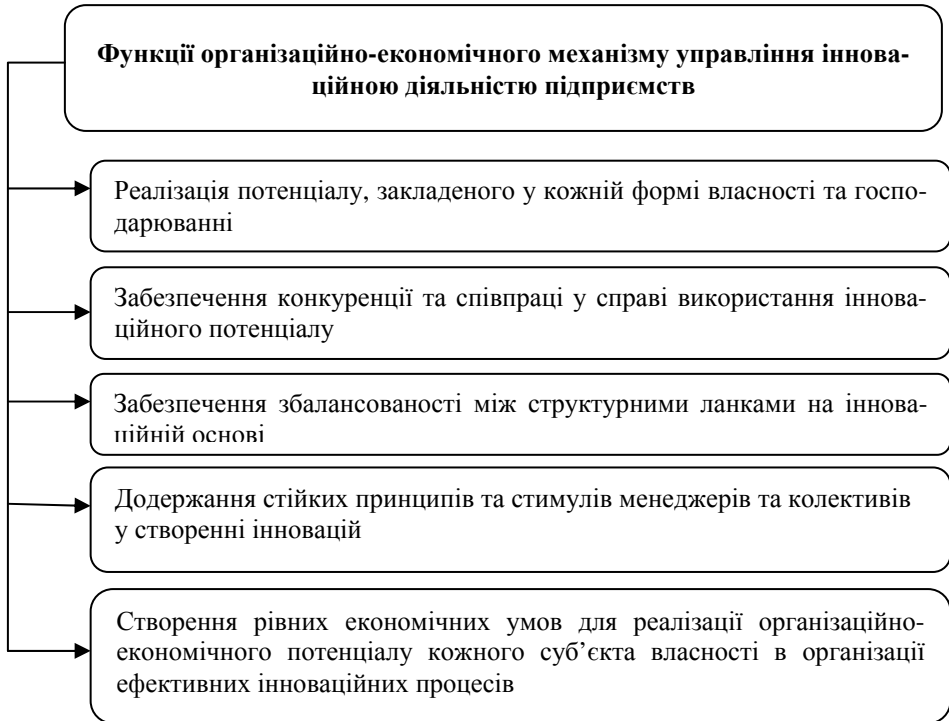

Рисунок 1. Функції організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю підприємств. [6, с. 9]

При побудові механізму слід також провести розмежування його на організаційну і економічну частини, враховуючи специфічні особливості інноваційних процесів на підприємствах та вплив на них інвестиційних процесів, які вимагають особливих вимог (визначені вище) до побудови організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю у даній сфері (рис.2).

Доведено, що найбільшої ефективності інноваційна діяльність досягає за умов комплексного та системного підходу до організації та планування всіх елементів підсистеми функціонального забезпечення управлінням інноваційною діяльністю підприємства. Головною проблемою створення організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю підприємств виступає розробка методичних основ формування подібного механізму, реалізація яких надасть можливість впровадити на кожному із зацікавлених підприємств обґрунтованих практичних рекомендацій, регламентів, методичних матеріалів, планово-економічних форм, принципів та методів інноваційної діяльності [8].

Рисунок 2. Складові організаційно-економічного механізму управління інноваційними процесами підприємств [7].

Тобто, можливість побудови організаційно-економічного механізму функціонального забезпечення інноваційної діяльності створить відповідні умови до: визначення сутності організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю підприємств; встановлення переліку принципів його розвитку; формалізації цілей та завдань інноваційної діяльності; розробки процедурних питань з організації порядку висування нових ідей та впровадження нововведень; визначення ефективності інновацій з точки зору їх впливу на зростання прибутку та вартості підприємств в цілому.

Враховуючи все вище викладене, можна стверджувати, що для реалізації механізму управління інноваційною діяльністю підприємства будуть змушені розробляти різноманітні сценарії реакцій на зовнішні впливи, які б відповідали за якістю та складністю рівню змін, що відбуваються на промисловому ринку України. Виклики, які зумовлені сучасною економічною та військово-політичною кризою однозначно поставили вітчизняні підприємства перед нагальною необхідністю радикальних змін в структурах управління з метою за-

безпечення відповідного рівня прогнозування, планування, організації, мотивації та контролю інноваційної діяльності цих підприємств.

Висновки. Таким чином, механізм управління інноваційною діяльністю, являючи собою цілісну систему, містить сукупність взаємопов'язаних функціональних підсистем, кожна з яких виконує відповідну функцію з управління керованим об'єктом. У свою чергу кожна з цих підсистем складається з відповідного набору складових, ефективне функціонування яких дозволяє якісно управляти об'єктом. Запропонований підхід до формування механізму управління інноваційною діяльністю виявляє його цілісну теоретичну базу і, таким чином, сприяє забезпеченню ефективної реалізації механізму управління на практиці з урахуванням специфіки підприємства й умов його господарювання. У результаті цього відбудеться підвищення активності впровадження нововведень і результативності інноваційної діяльності на вітчизняних підприємствах.

Формування механізму функціонального забезпечення управління інноваційною діяльністю підприємств повинно відіграти вирішальну роль у пошуках потенційних можливостей та залучення додаткових інвестицій в розвиток українського підприємства. Кваліфікована підготовка майбутніх інноваційних проектів, ретельна оцінка ефективності нововведень, професійний підхід до планування і впровадження інноваційних проектів значно збільшить інвестиційно - інноваційну привабливість вітчизняних підприємств та забезпечить їх стійкий розвиток в майбутньому

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ільяшенко С.М. Менеджмент і маркетинг інновацій: Монографія. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 616 с.
2. Оганесян М. Г. Удосконалення мотиваційного механізму інноваційної діяльності підприємства / М. Г. Оганесян // Управління розвитком . - 2014. - № 7. - С. 79-81.
3. Карпунь І. Н. Мотивація і стимулювання інноваційної діяльності підприємства / І. Н. Карпунь // Проблеми економіки та управління. – Л. : Вид-во Нац. ун-ту "Львів. політехніка", 2011. – С. 529-533.
4. Щеглюк С.Д. Механізми стимулювання інноваційної діяльності і концентрації ресурсів економіки регіону. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2009_5_1/087-093.pdf
5. Корсікова Н.М. Організаційно-економічний механізм управління інноваційним розвитком підприємства в сучасних умовах // Економіка харчової промисловості, № 3, 2009 р.- 8-11 с.
6. Тульчинська С.О. Функціонування організаційно-економічного механізму інноваційного процесу // Стратегічні пріоритети, №1(6), 2008 р.- 89-95 с.
7. Зінь Е., Валюх А. Механізм розвитку регіональної інноваційної діяльності [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ashsu.org/index.php?module=pagemaster&PAGE_user_op=view_page&PAGE_id=403
8. Карпунь Н.І. Мотивація і стимулювання інноваційної діяльності підприємства. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Ekonomika/2008_628/84.pdf